

УДК 351.862.4

Устименко Олександр Володимирович,
к.держ.упр., старший науковий співробітник,
доцент кафедри глобалістики, європейської інтеграції
та управління національною безпекою НАДУ,
м. Київ

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО КЕРІВНИЦТВА ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ПРИНЦИПІВ І СТАНДАРТІВ НАТО

Розглянуто варіант системи стратегічного керівництва Збройними Силами України після роз'єднання функцій Начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України, що відповідатиме вимогам принципів і стандартів, прийнятих державами – членами НАТО.

Ключові слова: реформування, стандарти НАТО, принципи НАТО, стратегічне керівництво.

Постановка проблеми. Відповідно до Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України [1], Стратегічного оборонного бюлетеня України [2] (далі – СОБ) Збройні Сили України (далі – ЗС України), в тому числі й органи військового управління, мають формуватись за принципами і стандартами, прийнятими в збройних силах держав – членів НАТО.

Згідно з Законом України “Про національну безпеку України” [3] з 01.01.2021 р. набирають чинності зміни щодо нового розподілу повноважень, функцій, завдань обов’язків і відповідальності між посадовими особами – “Головнокомандувачем Збройних Сил України” та “Начальником Генерального штабу Збройних Сил України”. На цей час ці посади об’єднані. Отже необхідно розглянути варіанти системи стратегічного управління ЗС України, що здійснюватиметься відповідно до принципів і стандартів, прийнятих державами – членами НАТО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти реформування системи управління та посилення спроможностей сил оборони досліджують науковці Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського [4–8]. У зазначених

розвідках: проведено аналіз основ стратегічного керівництва ЗС України, іншими складовими сил оборони; розглянуто підстави для активізації керівництвом Міністерства оборони та командування ЗС України діяльності щодо підготовки сил оборони до вступу в НАТО; розглянуто суть та особливості стандартів НАТО та систем військового управління, за принципами та стандартами НАТО.

Метою статті є розгляд варіанту Головнокомандування ЗС України після роз'єднання функцій Начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України, що відповідає вимогам принципів і стандартів, прийнятих державами-членами НАТО.

Виклад основного матеріалу дослідження. У збройних силах держав-членів НАТО основними принципами визначення функцій та побудови організаційної структури органів військового управління є:

- штаб – основний орган управління Головнокомандувача (командувача, командира);
- роз'єднання функцій між штабами щодо планування та управління операціями (бойовими діями);
- організаційна структура штабів формується відповідно до функцій (завдань) управління, покладених на штаби;
- управління військами (силами) здійснюється за визначеними функціями (завданнями) управління;
- встановлена система децентралізованого військового управління (базується на наданні командувачу (командиру) самостійності у прийнятті рішень, широкої ініціативи у виконанні поставлених завдань та персональної відповідальності за їх виконання), на відміну від жорстко централізованої ієрархічної вертикалі управління пострадянської моделі керівництва (тобто, опікування (підміна) командирів, штабів старшим командувачем (командиром, начальником) і їх відповідальності за дії підлеглих).

Відповідно до принципів і стандартів, прийнятих державами – членами НАТО, для забезпечення діяльності Головнокомандувача Збройних Сил

України пропонується утворити Головне командування, яке включас: персональний штаб Головнокомандувача ЗС України, координаційний та спеціальний штаби (рисунок).

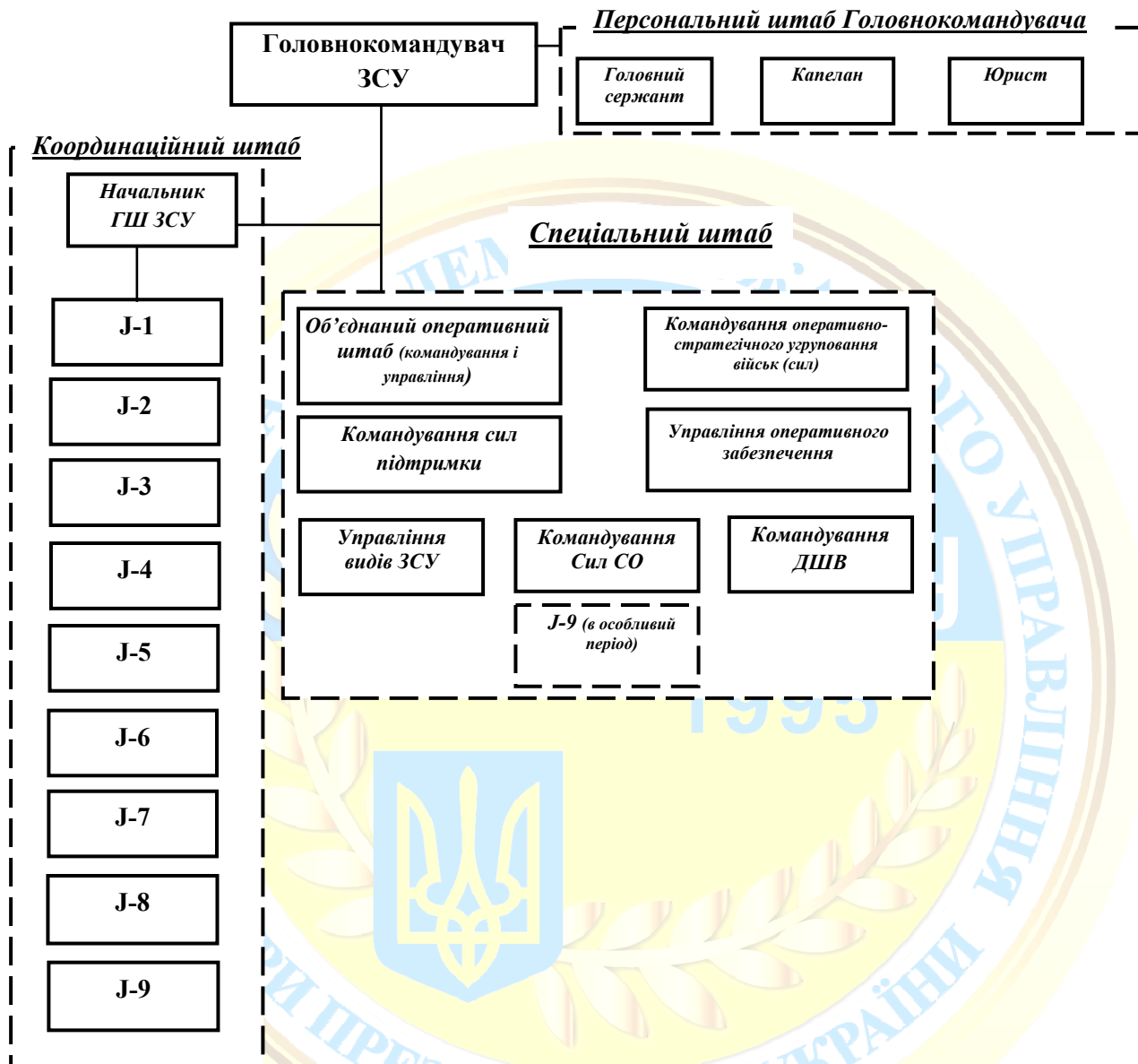

Рисунок. Варіант Головнокомандування ЗС України після роз'єднання функцій Начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України

Координаційний штаб призначений для: збору обстановки, її аналізу; планування застосування ЗС України та сил оборони; розвитку ЗС України та сил оборони і формування державного оборонного замовлення; постійного оновлення поточних оцінок стану ЗС України та вироблення рекомендацій Головнокомандувачу ЗС України щодо подальшого використання та

застосування ЗС України й сил оборони. Роль координаційного штабу виконує Генеральний штаб ЗС України.

Начальник Генерального штабу підпорядковується Головнокомандувачу ЗС України.

Генеральний штаб ЗС України має J-структуру та складається з управлінь, створених за основними функціями його діяльності.

Особливістю організаційної структури штабів за стандартами НАТО є формування управлінь відповідно до функцій штабів. Кожне управління має свої завдання діяльності й відповідні структурні підрозділи: відділи, служби, секції тощо.

В органах військового управління НАТО прийнятий наступний розподіл управлінь за J-структурою (див. рис. 1):

J-1 – управління особового складу, яке відповідає за усі питання, що пов'язані з особовим складом та людськими ресурсами;

J-2 – управління розвідки, на яке покладається відповідальність за організацію добування та узагальнення розвідувальної інформації про противника, райони проведення операцій, взаємодію з підлеглими штабами та штабами інших складових сил оборони з проблем аналізу оперативної обстановки для доповіді командирів та керівництву управлінь J-3 та J-5;

J-3 – управління поточного планування застосування ЗС України, персонал якого відповідає за планування, підготовку та координацію ведення операцій військ (сил) ЗС України;

J-4 – управління логістичного забезпечення, здійснює планування та організацію всіх видів матеріально – технічного і медичного забезпечення;

J-5 – управління перспективного планування, яке відповідає за планування подальших операцій (бойових дій).

J-6 – управління зв'язком, АСУВ, захисту інформації, топографічної служби;

J-7 – управління (в складі штабу Сухопутних військ), на яке покладається відповідальність за бойову підготовку всіх Сухопутних військ, розробку та

удосконалення військової операційної доктрини (доктринальної, оперативної, процедурної та тактичної методології підготовки);

J-8 – управління фінансового забезпечення. Здійснює планування фінансового забезпечення ЗС України;

J-9 – управління військово-цивільного співробітництва. Управління J-9 (S-5 – у штабах бригад, окремих батальйонів) забезпечує кожен варіант дій ефективно інтегрованими цивільними питаннями. Офіцери управління розглядають не тільки питання військово-цивільного співробітництва, а й питання забезпечення цього співробітництва. Це управління оцінює як операції (бойові дії) впливають на цивільне населення і визначає потреби для виконання основних стабілізаційних завдань, які можливо доведеться виконувати командирам. Підтримка місцевої влади, населення та турбота про цивільних осіб в зоні операцій ЗС України є важливим і представляють особливий інтерес командування.

Після завершення планування застосування ЗС України в особливий період служби J-9 переходять до спеціального штабу.

Спеціальний штаб призначений для управління ЗС України. Це вищий орган Головнокомандувача ЗС України щодо управління ЗС України. До нього входять органи управління міжвидовими угрупованнями військ (сил), видами ЗС України, родами військ ЗС України, силами підтримки, військовими частинами спеціальних військ і служб ЗС України. Функціонально об'єднує органи військового управління безпосередньо підпорядковані Головнокомандувачу ЗС України, на які покладено завдання управління підпорядкованими з'єднаннями, військовими частинами видів, родів військ (служб) та забезпечення ЗС України;

Склад Спеціального штабу:

– Об'єднаний оперативний штаб (ООШ) керівництва та управління. ООШ забезпечує діяльність Головнокомандувача ЗС України, розробляє та доводить до військ (сил) директиви, накази та розпорядження із застосування ЗС України, а також які стосуються повсякденної діяльності та у ході виконання завдань міжвидовими угрупованнями військ (сил) та операціями (бойовими діями) видів і родів військ (сил) ЗС України;

– Командування оперативно-стратегічним угрупованням військ (сил) – здійснює безпосереднє управління міжвидовим (різновідомчим) угрупованням військ (сил), склад якого визначається під час планування оборони держави Генеральним штабом ЗС України. Командування функціонує й у мирний час з функціями планування операцій, підготовки органів військового управління, проведення навчань зі з'єднаннями видів, родів військ (сил) ЗС України та їх сертифікації;

– Командування сил підтримки – здійснює управління системою логістичного забезпечення на підставі планів та розрахунків, які розроблені Генеральним штабом ЗС України. Командувач несе відповідальність за накопичення, облік, утримання, зберігання та доставку озброєння, техніки і матеріально-технічних засобів до військ (сил), а також медичного забезпечення;

– Управління оперативного забезпечення – здійснює управління підпорядкованими військовими частинами та системою оперативного забезпечення (крім розвідки);

– Командування ССПО та ДШВ входять до складу спеціального штабу та здійснюють керівництво підлеглими військовими частинами за планами Генерального штабу ЗС України. Командувачі безпосередньо підпорядковані Головнокомандувачу ЗС України;

– Управління видів ЗС України – призначене для забезпечення керівництва Головнокомандувачем ЗС України повсякденною діяльністю видів ЗС України, а також у випадку проведення видових операцій, операцій родів військ, сил ЗС України, виконанням миротворчих завдань, контролем проведення військових навчань оперативно-стратегічного та оперативного (оперативно – тактичного) рівня.

Персональний штаб призначений для надання консультацій Головнокомандувачу щодо варіантів вирішення проблем проходження служби сержантським та рядовим складом ЗС України, організації релігійного забезпечення та надання юридичних консультацій.

Головний сержант надає рекомендації (пропозиції) з питань, що

стосуються рядового та сержантського складу. Головний сержант – старший інструктор сержантів і солдат – діє як представник Головнокомандувача у нагляді за аспектами, які є важливими для їх діяльності у збройних силах.

Юрист є головним радником Головнокомандувача з юридичних питань. Він надає рекомендації Головнокомандувачу та спеціальному штабу з правових питань щодо організації бою, військової юриспруденції, адміністративних питань тощо.

Капелан відповідає за вирішення проблем забезпечення релігійних потреб військовослужбовців ЗС України та військовополонених, надання рекомендацій Головнокомандувачу ЗС України та спеціальному штабу з питань релігії, норм моральної поведінки, бойового духу та етичних питань.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Імплементация у ЗС України стандартів армій держав – членів НАТО являє собою не тільки відмову від діючих у ЗС України стандартів, а й передбачає повну зміну моделі ЗС України та освоєння новітніх форм та методів будівництва, планування застосування, всебічного забезпечення і управління військами (силами) у мирний та воєнний час. У подальших розвідках доцільно провести аналіз розподілу повноважень між посадовцями спеціального та координаційного штабів.

Список використаних джерел:

1. Про рішення РНБО України від 4 березня 2016 року “Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України” : Указ Президента України від 14.03.2016 р. № 92. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> (дата звернення: 02.10.2018).
2. Про рішення РНБО України від 20 травня 2016 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України” : Указ Президента України від 06.06.2016 р. № 240. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137> (дата звернення: 02.10.2018).
3. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19?lang=en> (дата звернення: 02.10.2018).
4. Лобко М. М., Саганюк Ф. В., Устименко О. В. Територіальна оборона як резерв посилення спроможності сил оборони. *Науковий часопис Академії національної безпеки*. 2018. № 1. С. 49–69.
5. Устименко О. В., Білик В. І. Планування розвитку спроможностей сил оборони України щодо протидії загрозам у ході гібридної війни. *Вісник НАДУ*. 2018. № 2. С. 48–52.
6. Семененко В. М., Антоненко С. І. Аналіз основ стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2017. № 3 (61). С. 11–17.
7. Фролов В. С., Устименко О. В., Пушняков А. С. Пропозиції щодо удосконалення змісту деяких елементів оборонної реформи. *Спільні дії військових формувань і*

правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи : зб. тез доп. П'ятої Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 13–14 верес. 2018 р.). Одеса : Військова академія, 2018. С. 211–212.

8. Фролов В. С., Устименко О. В. Особливості впровадження в ЗС України систем військового управління за принципами та стандартами НАТО. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського*. 2018. № 3 (64) С. 19–27.

Ustymenko O. V. Reforming the system of strategic guidance of the Armed Forces of Ukraine in accordance with NATO principles and standards.

The article considers the variant of the system of strategic guidance by the Armed Forces of Ukraine after the separation of the functions of the Chief of the General Staff - Chief of the Armed Forces of Ukraine, which would meet the requirements of the principles and standards adopted by the NATO member states.

Key words: reform, NATO standards, NATO principles, strategic guidance.

Надійшла до редколегії 29.11.2018 р.

